

Omöjligt narkotikaklassa GBL och butandiol

Drogen GHBs nära släktingar GBL och butandiol används som narkotika och orsakar dödsfall. Ändå är narkotikaklassning inte möjlig, enligt regeringen. Det skulle ha för stora kommersiella effekter.

II Författarna till artikeln på sid 3294 frågar sig om det inte vore medicinskt motiverat att narkotikaklassa kemikalierna GBL och butandiol, som båda i kroppen omvandlas till och får samma effekter som det narkotikaklassade GHB.

Men för regeringen, som är den instans som beslutar om klassificering, har andra aspekter fått väga över. Än så länge.

Folkhälsominister Morgan Johansson svarade på en fråga i riksdagen den 27 oktober apropå att sju personer några dagar tidigare påträffats medvetlösa i Uppsala:

– Skillnaden mellan GBL och GHB är att GBL också har ett stort industriellt användningsområde, vilket innebär att om vi skulle narkotikaklassificera det så skulle vi nog få mycket stora bekymmer att använda det legalt. Jag har också sagt att vi nog behöver göra en totalöversyn av de här gränsdragningsproblemen.

Stora mängder inom industrin

Det är Statens Folkhälsoinstitut som förser regeringen med underlag inför klassificering av sådana substanser som inte används som läkemedel. Enligt Folkhälsoinstitutets utredare Bertil Pettersson används både GBL och butandiol i stora mängder inom industrin, 300–400 ton per år, och de har mycket goda miljö- och arbetsmiljöegenskaper jämfört med ämnen som användes tidigare, till exempel klorerade lösningsmedel.

Narkotikalagstiftningen, som den ser ut idag, är inte tänkt att användas för substanser som används legalt i så stora mängder.

– Det är svårt att tömma en tankvagn utan att det blir några liter kvar. En liten ovarsamhet skulle kunna leda till väldigt stora straffpåföljder. Jag tror det skulle bli omöjligt att hantera dem som industrikemikalier, säger Bertil Pettersson.

Beslagtagna vätskor. De kan alla leda till döden, de blir alla till GHB i kroppen. En är narkotika. De andra två är det inte, de är tillåtna att dricka för de behövs i industrin.

Enligt Angela Öst, kansliråd på Socialdepartementet, skulle en översyn som den Morgan Johansson syftar på bland annat kunna innebära att narkotikalagstiftningen ändrades så att det blev möjligt att narkotikaklassa de två sub-

stanserna och ändå behålla den industriella användningen.

Den snabbare vägen valdes

En sådan större översyn skulle ta längre tid. Att ändra lagen så att de två substan-

serna kunde klassas som viss hälsofarlig vara, vilket de är sedan den 1 september, var en snabbare väg.

Alternativet att stoppa substansernas användning i industrin är inte aktuellt.

– Industrin och miljön behöver de här ämnena. Det finns inga bra ersättningsämnen idag, säger Angela Öst.

Har man utrett det?

– Det är de uppgifter vi fått från våra myndigheter.

Bertil Pettersson på den aktuella myndigheten Folkhälsoinstitutet säger:

– Vi har inte utrett det så mycket i samarbete med industrin om det finns alternativ.

Kan det vara intressant att utreda?

– Om den lagkontroll vi har idag inte räcker är narkotikaklassning nästa steg och att vi försöker fasa ut det ur industrin. Men det är knappast en tänkbar lösning eftersom hela Europa använder det här.

Bertil Pettersson ifrågasätter också om en narkotikaklassning behövs när kemikalierna nu är förbjudna som hälsofarliga varor.

– Man kan fråga sig om polis och åklagare gör vad som står i deras makt för att beivra och för att visa att det här är allvarliga brott.

Elisabet Ohlin

elisabet.ohlin@lakartidningen.se

GHB, GBL och butandiol

GHB, gammahydroxybutyrat, utvecklades syntetiskt på 1960-talet som narkosmedel men ersattes snart av andra preparat. Förutom som partydrog har GHB också använts av muskelbyggare och sålts som bantningsmedel i bland annat USA.

GBL, gammabutyrolakton, och 1,4-butandiol är industrikemikalier som omvandlas i kroppen till GHB.

De senaste tio åren har uppåt 40 personer i Sverige avlidit av GHB, de flesta i Västra Götaland.

De flesta av polisens beslag av GHB, GBL och butandiol har gjorts i Västra Götaland, Uppland och Örebrotrakten.

Nyligen, 22–23 oktober, hittades sju personer medvetlösa i Uppsala till följd av GHB.

Läs mer om GBH, GBL och butandiol på sidan 3294.

»Alla säger att de druckit GBL«

GBL och butandiol blev den 1 september i år klassade som hälsofarliga varor. Men det är inte tillräckligt, anser polisen.

– Eftersom detta omvandlas till narkotika i kroppen borde det rimligen vara narkotikaklassat, säger Gunnar Hermansson, kriminalinspektör på Rikskriminalpolisens narkotikarotell.

Apropå regeringens och Folkhälsoinstitutets argument att substanserna behövs i industrin säger han:

– Jag förstår vad de säger. Vi har inte samma uppfattning.

Att substanserna nu blivit klassade enligt lagen om förbud mot vissa hälsofarliga varor innebär att det krävs tillstånd för att hantera dem. Det är en liten bit på vägen, men lagen har inte någon större hindrande effekt vad gäller missbruk, anser Gunnar Hermansson.

För det första på grund av det relativt låga straffet.

– Straffet är försumbart. Det blir böter eller ett kortare fängelsestraff. Maxstraffet för innehav är ett års fängelse.

Han jämför med ett par liters innehav av det narkotikaklassade GHB. Det betecknas som grovt narkotikabrott. Straffskalan för grovt narkotikabrott är fängelse i mellan två och tio år.

Hävdar att de druckit GBL

För det andra är det med den nya regleringen förbjudet att hantera och inneha GBL och butandiol, men det är fortfarande inte förbjudet att konsumera det. Det betyder att det är tillåtet att ha GHB i kroppen om det orsakats av GBL eller butandiol. Att konsumera GHB är däremot förbjudet eftersom det är narkotika. Personer med GHB i kroppen kan därför fortfarande med framgång hävda att de druckit GBL.

– Det säger alla som druckit GHB också, eftersom det är svårt att motbevisa om vi inte beslagtagit något som kan kopplas till personen.

En fördel med den nya regleringen, anser Gunnar Hermansson, är dock att polisen nu får förverka GBL och butandiol som tagits i beslag. Tidigare var polisen tvungen att lämna tillbaka sådana flaskor när det visade sig vad de innehöll.

För ett år sedan gick Thomas Cederquist ut i medierna och hotade med att begå tjänstefel. Om det var den utlösande faktorn som fick regeringen att kriminalisera GBL och butandiol så var det värt det, tycker han.

– Nu slipper vi det. Det är den stora skillnaden.

Thomas Cederquist är en av författarna till artikeln på sid 3294. Han är säkerhets- och personaldirektör på ett företag i Göteborg men var tidigare chef för kriminalpolisen i Härryda och Mölndal.

För ett år sedan väckte han stor uppmärksamhet i medierna när han i Göteborgs-Posten berättade om sin frustration över att tull och polis var skyldig lämna tillbaka beslagtagna GBL och butandiol till missbrukande ungdomar. »Måste vi poliser begå tjänstefel för att få tillstånd en lagändring?«, var frågan han ställde.

– Jag fick hota med att begå tjänstefel. Som polis har man synpunkter på att det tar sån tid att få ett preparat klassat och under tiden dör ungdomar. Jag ifrågasatte att jag skulle behöva ta det moraliska ansvaret.

»Seg process«

Thomas Cederquist vet inte om hans utspel var den utlösande faktorn som fick regeringen att klassa de två ämnena som hälsofarliga. Han är bara en av många inom Svenska Narkotikapolisförbundet som aktivt verkat för en kriminalisering.

– Huvudproblemet är att processen är alldeles för seg. I Norge har man en

De nya inredrogera

lagstiftning som gör att man på ett mycket enklare sätt kan klassa nya preparat.

GHB-missbruket i Sverige startade 1994. Sex år senare, år 2000, blev GHB klassat som narkotika.

Missbruket med GBL och butandiol har varit störst i Västsverige och Thomas Cederquist tror att det kan ha bidragit till

att regeringen inte narkotikaklassat det.

– Hade det varit ungdomar på Lidingö som dött kanske man hade haft en annan uppfattning. Nu var det ungar i Härryda och Mölndal. Det kanske är för långt från Stockholm.

Elisabet Ohlin

Hälsofarlig vara – tillfällig lösning

Med viss tvekan klassade regeringen GBL och butandiol som hälsofarliga varor och lovade samtidigt en översyn av lagstiftningen. Någon sådan har ännu inte startat.

|| Lagen om förbud mot hälsofarliga varor kom 1999 och var tänkt att användas för att kontrollera nya syntetiska droger, liknande ecstasy, innan det är klart om ämnena är beroendeframkallande eller euforiserande enligt narkotikaklassificeringens krav. Tanken var att de senare skulle narkotikaklassas om kriterierna visat sig uppfylla. Så har lagen också använts.

Men lagen var inte avsedd att fungera som ett alternativ till narkotikalagstiftningen. Därför kunde straffskalan vara lägre.

Inför klassificeringen av GBL och butandiol som hälsofarliga varor uttrycker regeringen också i sin proposition 2004/05:127 tveksamhet inför att använda lagen på »redan kända varor som börjat användas i berusningssyfte« och nämner »de båda industrikemikalerna GBL och 1,4-butandiol«.

Regeringen skriver också: »Eftersom de båda ämnena ger samma effekt som vid intag av den narkotikaklassade drogen GHB ligger det nära till hands att överväga en narkotikaklassificering även av GBL och 1,4-butandiol.«

Praktisk lösning

Orsaken till att regeringen ändå valde att klassa GBL och butandiol som hälsofarliga varor var rent praktisk. Narkotikalagstiftningen gick inte att använda utan att stoppa industrins användning och samtidigt behövdes en snabb reglering. Några citat ur propositionen:

»Att utvidga den legala narkotikavändningen även till den industriella sektorn inger avsevärda principiella be-

Eftersom de båda ämnena ger samma effekt som vid intag av den narkotikaklassade drogen GHB ligger det nära till hands att överväga en narkotikaklassificering även av GBL och 1,4-butandiol.

tänkligheter och skulle dessutom medföra stora kontrollproblem.«

»Vad som återstår är då att regeringen beslutar om att GBL och 1,4-butandiol i stället förs upp som hälsofarliga varor enligt lagen därom, allt för att få en effektivare kontroll över den icke avsedda hanteringen av ämnena.«

Samtidigt skriver regeringen att »de möjligheter till klassificering, straffsanktionering och övervakning« som finns idag inte i alla delar är »tillfyllest«. Därför ska regeringen initiera en översyn av lagstiftningen av narkotika, dopningsmedel, hälsofarliga varor och flyktiga lösningsmedel.

En sådan översyn ska bland annat överväga »enligt vilken lag de ämnen som i kroppen metaboliseras till narkotikaklassificerade ämnen bör klassificeras i framtiden, samt, i förekommande fall, vilka förfaranden som bör vara straffbara, straffskalor och förverkande-frågor«, enligt propositionen.

Några konkreta planer för en sådan översyn finns ännu inte, enligt Socialdepartementet.

Elisabet Ohlin

elisabet.ohlin@lakartidningen.se

Läkare får snabbt jobb efter examen

|| Av de läkare som tog sin examen under läsåret 2001/2002 var 94 procent etablerade på arbetsmarkanden 2003. Det framkommer av en rapport som Högscoleverket presenterade i förra veckan.

Tillsammans med bland annat sjuksköterskor, veterinärer logoped, specialpedagoger och optiker (92, 94, 95, 98 respektive 98 procent etablerade året efter examen) utgör läkarna den grupp som etablerar sig snabbast på arbetsmarknaden efter examen. De med konstnärlig utbildning samt arkitekter och hippologer har det svårare. Av dem var endast 38, 57 respektive 53 etablerade året efter examen. För att räknas som etablerad krävs att den examinerade tjänade mer än 160 000 kronor. LT

Svalt intresse för gratis bokningsstöd

|| Bokningstjänsten Läkartid.nu är en Internetbaserad tidbok öppen för patienter som söker läkare och andra vårdgivare. De läkare och sjukvårdsenheter som är anslutna till Läkartid.nu kan lägga ut lediga tider på nätet manuellt eller genom att koppla sina bokningssystem till Läkartid.nu. Trots att man nu erbjuder tjänsten gratis till den landstingsfinansierade primärvården i storstäderna har ingen ännu nappat.

I Göteborg är några privatläkare, både helprivata och avtalsläkare, samt till exempel Cityakuten anslutna till bokningstjänsten. Fredrik Berne, ST-läkare i kirurgi och en av grundarna till Läkartid.nu förstår inte trögheten i landstingen men säger att det verkar som om de privata vårdenheterna är mer öppna för vårdutveckling, och att en förklaring kan vara att den privata vården inte har lika många beslutsnivåer. LT

Utmattningsdepression ger livränta

|| En kvinna på Vaddö har fått sin utmattningsdepression klassad som arbetsskada och har därmed rätt till livränta. Försäkringskassan nekade kvinnan ersättning då försäkringsläkaren inte accepterade diagnosen. Patienten överklagade och har nu fått rätt i såväl Läns- som Kammarrätten. Försäkringskassan har ännu inte tagit ställning till om man ska överklaga beslutet. LT